

## VAD HAR VI VÅRA PSYKOLOGER TILL?

(Kolumn ÅU 10.12.98)

Lars Hertzberg

Att lyssna på radion kan väcka tankar. Härom dagen råkade jag höra på ett program i Radio Extrem (en alldeles bra kanal, på det hela taget). Man hade bjudit in en psykolog till studion för att diskutera några porrtidningar. Hans kommentarer verkade vara representativa för vissa (men inte alla) psykologers sätt att förhålla sig till frågor av den här typen. De fick en att fundera över dessa psykologers verklighetsbild.

Psykologens hållning till pornografi var oreserverat positiv. Det första budet här tycks vara: 'Du skall inte fördöma!' Det är säkerligen en nödvändig utgångspunkt i en terapisisituation. Men för den skull behöver det inte fungera som en universalnyckel till mänskliga livsproblem, allra minst om budet ges innebörden 'Du skall aldrig ta avstånd från någonting!'.

Psykologen ville tydligen ge sken av att han svävar ovanför människolivets skådespel som en oberörd betraktare, men när han beskrev pornografins utveckling mot allt större frispråkighet, dess allt mera 'köttiga' och brutala inriktning som uttryck för större mod och öppenhet, så var det språk han använde i själva verket allt annat än neutralt.

\*

Av en tillfällighet innehöll Ny Tid samma vecka en artikel av Theresa Norrmén som tog upp ett växande problem: att minderårigas sexuella beteende — pojkars behandling av flickor — blir allt brutalare, med gruppvåldtäkter, våldtäkt med sprayflaska, 'fistfucking', analsex osv. Det är svårt att utesluta tanken att något som bidrar till den här utvecklingen är de sadistiska eller halvsadistiska, människoföraktande beteendemodeller som pornografin tillhandahåller. Norrmén intervjuade också en psykolog, som inte såg utvecklingen lika rosenrött som Extrem-psykologen.

Det finns något ofrånkomligt obscant i pornografi på foto och film, som inte är för handen i sexuellt laddade berättelser eller bilder av mera traditionell typ. Det är inte bara det att man på foto och film direkt blir vittne till hur enskilda personer blir förnedrade eller låter förnedra sig. Den sanslösa överdriften — à la Rabelais — har alltid hört till de skabrösa berättelsernas kännetecken, men när det hela visas på film är

det lätt att glömma att det verkligen rör sig om överdrifter: ett barn kan få för sig att det som beskrivs är människors genomsnittliga beteendemönster, och införliva det sedda med den referensram till vilken han eller hon relaterar sitt eget handlande. (Förundran inför sexualitetens gåtor, inhöljda som de är i de vuxnas dubbla, ja mångdubbla budskap, är och förblir ofrånkomligen ett av uppväxttidens centrala problem.)

\*

Psykologer uppsöks ibland av klienter som undrar över om deras sexuella beteende är normalt, berättade radiopsykologen. Då gäller det att tala om för dem att 'normalt' bara är ett statistiskt begrepp. Om vi tog honom på orden skulle det betyda att när vi kallar den ena eller andra sexuella inställningen onormal (avvikande), så betyder det här bara att majoriteten inte delar detta intresse. En fixering vid damunderkläder är t.ex. inte onormal i någon annan mening än ett intresse för klassisk musik.

Man måste fråga sig om den som bekymrar sig över om hans beteende är onormalt blir lugnad av denna förklaring. Får han inte snarare för sig att psykologen vill skämta bort hans bekymmer med en ordlek? Ofta får man intrycket att psykologerna på det här sättet är ute efter att bedöva språket.

\*

Vår inställning till pornografi är på ett dunkelt sätt sammanblandad med frågor om tryckfrihet och censur. Vi har (kan man kanske säga) nått den samhälleliga mognadsnivån att vi inser att juridiska förbud inte alltid är det bästa sättet att komma till rätta med företeelser vi ogillar. Men av detta drar man ibland slutsatsen att mänskliga yttranden inte får kritiseras, att vi rentav borde uppmuntra att alla tänkbara attityder förs fram i offentligheten. Men att något är tillåtet behöver inte betyda att det är värdefullt. Även om censurtröskeln för erotiska skildringar sänkts betyder det t.ex. inte att våra TV-kanaler är \_skyldiga\_ att förmedla pornografiska filmer.

Vi har f.ö. accepterat förbud mot pornografiska framställningar av barn. Man frågar sig vilken magisk förvandling som inträffar på en människas 18-årsdag, som plötsligt omvandlar ett kriminellt utnyttjande till lovvärd öppenhet.

\*

För ett par år sedan utkom en omfattande studie kring förändringar i finländarnas inställningar till sexuallivet. I nyhetsmedierna återgavs resultaten i en anda av hurtig utvecklingsoptimism: vi har äntligen blivit fria från alla komplex och låsningar på sexualitetens område. Det är bara att ånga på mot ett sexualitetens Utopia.

Jag har svårt att dela den optimismen. Så länge vår sexualitet är förbunden med kärlek, med människors ömsesidiga beroende, med svartsjuka, med vår syn på vår egen identitet — kort sagt, så länge den förblir en djupt mänsklig angelägenhet — är den också oupplösligt förbunden med risken för konflikter och tragedier. Undertryckandet av det sexuella är inte upphovet till problem, utan det är ett sätt att förhålla sig till dem, låt vara att detta i sin tur ofta har skapat nya problem. Därför kan vi inte heller få problemen att försvinna genom att avlägsna alla hämningar, på sin höjd får problemen en annan form.

Eller låt oss å andra sidan föreställa oss en värld där sexualiteten är problemfri: ett slags hula-hula-tillvaro där sexuellt umgänge blir lika banalt som att borsta tänderna (en tillvaro som satiriserades av \_Milan Kundera\_ i "Skrattets och glömskans bok"). Jag vet inte om det är dit våra psykologer vill komma. För egen del känner jag i varje fall ingen längtan till den världen.